

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ÜÇÜNCÜ PALATA

MƏHƏMMƏDOV VƏ DİGƏRLƏRİ RUSİYAYA QARŞI

(Şikayət n° 33636/09 və digər doqquzu, Əlavəyə bax.)

QƏRAR

STRASBURQ

28 mart 2017-ci il

Məhəmmədov və digərlərinin Rusiyaya qarşı işində,

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi (Üçüncü Palata) hakimlər:
Helena Jäderblom, *sədr*,
Branko Lubarda,
Luis López Guerra,
Dmitry Dedov,
Pere Pastor Vilanova,
Alena Poláčková,
Georgios A. Serghides ibarət tərkibdə və palatanın katibi Stephen
Phillipsin iştirakı ilə,

7 mart 2017-ci il tarixdə qapalı müşavirə keçirərək və həmin tarixdə keçirilən müşavirədə qəbul etdiyi aşağıdakı qərarı elan edir:

PROSEDUR

1. İş, İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında Avropa Konvensiyasının ("Konvensiya") 34-cü maddəsinə əsasən 13 Rusiya vətəndaşı ("ərizəçilər") tərəfindən, Rusiya Federasiyasına qarşı yönəldilmiş 9 ərizə (no.no. 33636/09, 34493/09, 35940/09, 36054/09, 37441/09, 38237/09, 45415/09, 50333/09, 28480/13 və 28506/13) əsasında başlanmışdır. Ərizəçilərin soyadları və onların işləri haqqda əlavə məlumat Əlavədə gətirilmişdir.

2. Rusiya Hökuməti Avropa Məhkəməsində Rusiya Federasiyasının nümayəndəsi cənab Q. O. Matyuşkin tərəfindən təmsil edilmişdir.

3. Ərizəçilər ötürülmüş prosesual müddətlərin dövlətin bəyanatı nəticəsində daxili məhkəmə orqanları tərəfindən bərpa olunması və şikayətlərin verilməsi üçün buraxılmış müddətin bitdiyindən sonra dövlət tərəfindən verilən şikayətlərin icraata qəbul olunması nəticəsində onların xeyrinə çıxarılmış və qanuni qüvvəyə minmiş daxili məhkəmə qərarlarının ləğv olunmasından şikayət edirdilər.

4. Ərizəçilərin şikayətləri 30 aprel 2010-cu ildən 1 oktyabr 2014-cü il tarixləri arasında Rusiya Hökumətinə yönləndirilmişdir.

FAKTLAR

I. İŞİN HALLARI

5. Ərizəçilər Rusiyanın fərqli regionlarında yaşayırlar (ətraflı məlumata Əlavədə bax.)

A. BÜTÜN ŞİKAYƏTLƏR ÜÇÜN EYİNİ OLAN HALLAR

6. Ərizəçilər Çernobıl AES-də baş vermiş qəza nəticələrinin aradan qaldırılmasında iştirak edən şəxslər kimi aldıkları maddi yardım və əlavə ödənişlərin kifayətsizliyi ilə bağlı fərqli tarixlərdə müxtəlif dövlət orqanlarına qarşı iddialar qaldırıblar.

7. 33636/09, 34493/09, 35940/09, 37441/09 və 38237/09 sayılı şikayətlərə gəldikdə, ərizəçilər 2006-cı ildə müvafiq məhkəmələr tərəfindən qəbul olunmuş onların gəlirlərinin hesablanma metodikasını mübahisələndirdilər. Ərizəçilər 28480/13 və 28506/13 sayılı şikayətlərə əsasən əlavə ödənişlər almaq hüququnun tanınmasına nail olmağa çalışırdılar. Birinci instansiya məhkəməsinin bütün qərarları ərizəçilərin xeyrinə çıxarılmışdır.

8. Cavabdeh – dövlət orqanları tərəfindən şikayətlərin verilmədiyindən, ərizəçilərin xeyrinə çıxarılmış qərarlar qanuni qüvvəyə qəbul olduğu tarixdən 10 gün sonra mindilər və bu qərarların icraatı başlandı.

9. Sonradan dövlət orqanları apellyasiya şikayətinin verilməsi müddətinin ötürüldüyündən sonra Rusiya Federasiyasının Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 112-ci maddəsi əsasında apellyasiya şikayətinin verilməsi üçün ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması üçün ərizə ilə birgə məhkəmə qərarından şikayət verdilər. Ərizələr daxili məhkəmələr tərəfindən təmin olundu, müddətinin ötürülməsi ilə verilmiş şikayətlər isə icraata qəbul edildi.

10. Ərizəçilərin işləri ilə bağlı şikayətlərin baxılması zamanı bundan əvvəl onların xeyrinə çıxarılmış qərarlar ləğv olunmuşdur.

11. Ərizəçilər bu qərarlar əsasında onların ləğv olunmasından əvvəl əldə etdikləri məbləğləri ödəmək məcburiyyətində deyildilər. Bəzi ərizəçilər qərarın ləğv olunma tarixinə müvafiq olaraq artıq olan məbləğləri qaytardılar (şikayət no. 36054/09).

12. Bəzi hallarda şikayətə baxan məhkəmə ərizəçilərin işlərini o cümlədən, ödənilməyən borcun hesablanması üçün birinci instansiya məhkəməsinə yönləndirib (şikayətlər 33636/09, 34493/09, 37441/09 və 38237/09). Müəyyən olunmayan tarixdə birinci instansiya məhkəməsi bu şikayətləri ərizəçilərin dəfələrlə məhkəməyə çağırılıb gəlməmə səbəbindən baxılmamış saxladı.

13. Qərarların qəbul olunma və onların qanuni qüvvəyə minmə tarixləri, həmçinin bu qərarları qəbul etmiş məhkəmələr Əlavədə qeyd olunub.

B. 28480/13 VƏ 28506/13 SAYLI ŞİKAYƏTLƏRƏ AİD HALLAR

1. İşin tarixi

14. Ərizəçilər 2010-cu ilin sonunda Rusiya Federasiyasının Maliyyə Nazirliyinə qarşı Nalçik şəhər məhkəməsində iddia qaldıran 482 nəfərdən ibarət qrupa daxil idilər. Onların fikrincə, Çernobıl AES-də baş vermiş qəza nəticələrinin aradan qaldırılması iştirakları olduqlarına görə dəymiş mənəvi zərərin kompensasiyasını tələb edirdilər. Onların demək olar ki hamısının maraqlarını birinci instansiya məhkəməsində A. təmsil edib, hakim Be. sədrlik edib.

15. 2011-ci ilin fevral ayından aprel ayına kimi, ərizəçilər daxil olmaqla, bu şəxslərin hər birinin iddia ərizələri təmin edilmiş, iddiaçılara isə 1 200 000-dən 1 800 000 rubla dək məbləğlər (29 500-dən 43 900 avroya dək) mənəvi zərərin kompensasiyası kimi ödənilmişdir.

16. Tərəflərin iş üzrə cavabdeh olan Rusiya Maliyyə Nazirliyinin məhkəmə prosesində lazımi qaydada təmsil olunub-olunmaması barədə fikirləri ayrıldı. Qərarlarda Federal xəzinədarlığın regional idarəsinin işçilərinin iştirakı qeyd olunur. Bəzi işlərin materiallarında bu işçilərin şəxsiyyətlərini təsdiq edən sənədlərin və/və ya onların adına verilmiş etibarnamələrin surətləri vardır, bəzi işlərdə isə yox.

17. Rusiya Hökumətinin iddiasına əsasən 2011-ci ilin avqust, oktyabr və dekabr aylarında yuxarıda qeyd olunmuş qrupa aid bəzi şəxslərin xeyrinə çıxarılmış qərarlar toplam 700 000 avro məbləğində icra olunmuşdur.

18. Digər qərarlara gəldikdə, o cümlədən ərizəçilərin xeyrinə çıxarılmış qərarlar, şikayətlərə baxan məhkəmə tərəfindən sonradan ləğv olunduğuna görə hələ də icra olunmamışdır. Rusiya Hökumətinin iddiasına əsasən, qərarlar hələ ləğv olunmadan əvvəl ərizəçilər tərəfindən icra vəərəqlərinin müvafiq orqana təqdim olunmadığına görə icra olunmamışlar.

2. İlk qərarlara şikayət etməyə birinci cəhd

19. 7 və 8 iyun 2011-ci il tarixində Nalçik şəhər məhkəməsi hakim Be.-nin sədrliyi ilə apellyasiya şikayətinin verilmə müddətinin ötürülməsi ilə bağlı üzrlü səbəblərin göstərməməsinə görə ötürülmüş prosessual müddətin bərpası ilə bağlı Rusiyanın Maliyyə Nazirliyinin ərizəsini rədd etdi. Məhkəmə qərardadında qeyd olunub ki, Rusiyanın Maliyyə Nazirliyinin maraqları Federal xəzinədarlığın territorial şöbəsinin işçisi B. tərəfindən təmsil olunmuşdur.

20. Rusiya Hökuməti qeyd etdi ki, Rusiyanın Maliyyə Nazirliyi nə məhkəmə prosesinin vaxtı, nə də yeri haqda xəbərdar olunmamışdır. B.-nin iştirakına gəldikdə, Rusiya Hökuməti əlavə etdi ki, iş materialları onun şəxsiyyəti və səlahiyyətləri haqda heç bir məlumatı əks etmir.

3. İlk qərarlardan şikayət etmək üçün ikinci cəhd

(a) Ötürülmüş prosessual müddətin bərpa edilməsi barədə birinci ərizənin təmin edilməsindən imtina edilməsinə dair qərardaddan şikayət edilməsi üçün ötürülmüş prosessual müddətin bərpası.

21. 23 oktyabr 2012-ci il tarixində Rusiyanın Maliyyə Nazirliyi ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması haqqda ərizəni və şikayətin verilməsi üçün ayrılmış prosessual müddətin ötürüldüyündən sonra ötürülmüş prosessual müddətin bərpası haqqda ilk ərizənin rədd olunması haqqda 2011-ci ilin iyun ayında çıxarılmış məhkəmə qərarından verilmiş şikayəti Nalçik şəhər məhkəməsinə yönləndirdi.

22. 16 noyabr 2012-ci il tarixində Nalçik şəhər məhkəməsi hakim B-ni sədrliyi ilə bu ərizəni təmin etdi və şikayətin verilməsi üçün ayrılmış prosessual müddətin ötürüldüyündən sonra verilmiş şikayəti icraata qəbul etdi.

23. Ərizəçilər məhkəmənin bu qərarını mübahisələndirdilər. Onlar iddia edirdi ki, nazirliyin nümayəndəsi 2011-ci ilin iyun ayında baş tutmuş məhkəmə prosesində iştirak edib və beləliklə, bir il yarım gözləyib ötürülmüş prosessual müddətin bərpası haqqda yeni ərizə verməyin əvəzinə məhkəmə qərarının surətinin verilməsi haqqda müəyyən edilmiş müddətdə xahiş edə bilərdi.

24. 26 və 27 dekabr 2012-ci il tarixində Kabardin-Balkar Respublikasının Ali Məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin qərarını dəyişdirilmədən saxladı. O, ilk növbədə qeyd etdi ki, 2011-ci ilin iyun ayında bu məhkəmə təxmin olunan Nazirlik nümayəndəsinin şəxsiyyətini müəyyən etməyib və onun səlahiyyətlərini yoxlamayıb. Bundan sonra, Kabardin-Balkar Respublikasının Ali Məhkəməsi qeyd etdi ki, hər bir halda hətta müvafiq qaydada nümayəndənin iştirakı birinci instansiya məhkəməsinə çıxarılmış məhkəmə qərarının surətinin Nazirliyə göndərmək vəzifəsindən azad edə bilməzdi.

(b) Prosessual müddətin ötürüldüyündən sonra ilkin qərarlardan verilmiş şikayətin ötürülmüş prosessual müddətinin bərpa olunması.

25. 28 fevral 2013-cü il tarixində Kabardin-Balkar Respublikasının Ali Məhkəməsi 2011-ci ilin iyun ayında çıxarılmış birinci instansiya məhkəməsinin ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması haqqda ərizənin təmin olunmaması haqqda qərarını ləğv etdi və bu ərizəni o əsaslarla təmin etdi ki, Nazirlik şikayətin verilməsi üçün ilkin müddətin ötürülməsinə üzürlü səbəblər təqdim etdi. Bununla bağlı, Kabardin-Balkar Respublikasının Ali Məhkəməsi, bir tərəfdən, çıxarılmış məhkəmə qərarlarının varlığı haqqda bilən, çox güman ki, yeganə şəxs olan Nazirlik nümayəndəsinin “aydın” çalışqanlığının olmamasına, o biri tərəfdən isə birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən bu qərarların Nazirliyə yönləndirilməməsinə istinad etdi.

(c) Ərizəçilərin xeyrinə çıxarılmış ilkin qərarların ləğv olunması

26. Həmin tarixdə Kabardin-Balkar Respublikasının Ali Məhkəməsi Nazirliyin şikayəti ilə bağlı qərar çıxardaraq, mübahisələndirilən halların 1986-cı və 1987-ci illərdə baş verdiyindən, mənəvi zərərlə bağlı müddəaların isə Mülki Məcəlləyə 1995-ci ildə daxil olunduğundan və əks təsirə malik olmadıqlarından, 2011-ci ilin fevral və aprel aylarında çıxarılmış məhkəmə qərarlarını ləğv etdi. Kabardin-Balkar Respublikasının Ali Məhkəməsi həmçinin ərizəçilər tərəfindən əldə edilmiş məbləğlərin ödənilməsinə qətiyyət qət etdi.

27. 2013-cü ilin 11 iyul və 29 avqust tarixlərində Kabardin-Balkar Respublikasının Ali Məhkəməsinin Plenumu ərizəçilərin kassasiya şikayəti üzrə qərar çıxardaraq, apellyasiya şikayəti üzrə çıxarılmış qərarı qismən ləğv etdi və qeyd etdi ki, ərizəçilər tərəfindən ləğv olunmuş məhkəmə qərarlarının icra olunması üçün əldə edilmiş məbləğlər sosial ödəniş təşkil edir və buna görə ərizəçilər onu bərpa etmək məcburiyyətində ola bilməzlər.

4. İntizam və cinayət icraatı

(a) İntizam təhqiqatı, hakim B-nin vəzifədən uzaqlaşdırılması və ona qarşı cinayət istintaqının başlanması

28. 7 dekabr 2012-ci il tarixində intizam icraatı nəticəsində Kabardin-Balkar Respublikasının hakimlərinin ixtisas kollegiyası hakim Be.-nin yuxarıda qeyd olunan işlərin, o cümlədən ərizəçilərin işlərinin baxılması zamanı onun hakim statusu ilə uyğun gəlməyən mühüm prosesual pozuntularda təqsirli olduğu nəticəsinə gəldi və onun səlahiyyətlərini dayandırdı. İntizam icraatı göstərdi ki, hakim B. yuxarıda göstərilən bütün işlərin üstünün örtülməsi ilə məşğul idi, o cümlədən qeyd olunan işlərin məhkəmə iclasında baxılmalı olan işlərin siyahısına daxil etməmiş, nümayəndələrin səlahiyyətlərini yoxlamadan onları məhkəmə prosesinə buraxmış və tərəflərə bir neçə prosesual sənədi, o cümlədən məhkəmə iclasına çağırış vərəqələrini və bildirişləri göndərməmişdi.

29. 25 oktyabr 2013-cü il tarixində Kabardin-Balkar Respublikasının hakimlərin ixtisas kollegiyasının icazəsi ilə Şimali Qafqaz federal dairəsi üzrə İstintaq Komitəsinin territorial idarəsi keçmiş hakim B-yə qarşı bilərəkdən ədalətsiz qərarın çıxarılması faktı ilə bağlı cinayət işi başlamışdır.

30. 29 aprel 2015-ci il tarixində Kabardin-Balkar Respublikasının hakimlərin ixtisas kollegiyası keçmiş hakim B-yə qarşı yeni faktla bağlı – qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən külli miqdarda törədilən dələduzluq faktı ilə bağlı yeni cinayət işinin başlanmasına icazə verdi.

31. 22 may 2015-ci il tarixində keçmiş hakim B. bu qərarla bağlı Kabardin-Balkar Respublikasının Ali Məhkəməsinə şikayət etdi.

(b) Digər şəxslərə qarşı aparılan cinayət icraatı

32. 04 mart 2013-cü il tarixində Şimali Qafqaz federal dairə üzrə İstintaq Komitəsinin territorial idarəsi ərizəçilərin və bir neçə digər şəxsin maraqlarını təmsil edən A.-ya qarşı cinayət işi başlatmışdır. Sonradan, A.-ya qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən külli miqdarda törədilən dələduzluq ittihamını irəli sürmək.

33. Digər şəxslərə, o cümlədən Nalçik şəhər məhkəməsinin katibi D. və Çernobil AES-i qəzasının qurbanları assosiasiyasının sədrinə də eyni ittihamı irəli sürülmüşdür.

34. Rusiya hakimiyyəti tərəfindən təqdim olunan son məlumatlara əsasən 2015-ci ilin iyun ayında cinayət icraatına məruz qalan dörd şəxsdən ikisi, yəni A. və D., onlara qarşı irəli sürülən ittihamla razılıq cinayət icraatının xüsusi qaydasını seçiblər.

II. RUSIYANIN MÜVAFIQ QANUNVERİCİLİYİ VƏ TƏCRÜBƏSİ

A. Rusiyanın Mülki Prosesual Məcəlləsinin 112-ci maddəsi

35. Məhkəmə tərəfindən üzrlü səbəblərə görə prosesual müddəti ötürmüş hesab edilən şəxslərə ötürülmüş prosesual müddət bərpa oluna bilər (RF-in MPM-nin 112-ci maddəsinin birinci hissəsi).

36. Ötürülmüş prosesual müddətin bərpası haqqda ərizə prosesual hərəkətin yerinə yetirilməli olduğu məhkəməyə verilir və məhkəmə iclasında baxılır. İşdə iştirak edən şəxslər məhkəmə iclasının yeri və vaxtı haqqda məlumatlandırılırlar, ancaq onların gəlməməsi məhkəmə qarşısında qoyulan sualın həlli üçün maneə törətmir (RF-in MPM-nin 112-ci maddəsinin ikinci hissəsi).

37. Ötürülmüş prosesual müddətin bərpa olunması haqqda ərizənin verilməsi ilə birgə prosesual müddəti ötürülmüş müvafiq prosesual hərəkət həyata keçirilməlidir (şikayət verilməli, sənədlər təqdim olunmalı).

38. Kassasiya və nəzarət şikayətinin ötürülmüş prosesual müddətin bərpa olunması haqqda ərizə birinci instansiya qaydasında işə baxan məhkəməyə verilir. Bu iki ərizənin ötürülmüş prosesual müddəti yalnız müstəsna hallarda, məhkəmə onların ötürülmə səbəblərini üzrlü, ərizələrin müvafiq tarixdə veilməsinin obyektiv səbəblərə görə mümkün olmadığını

hesab etdikdə bərpa oluna bilər. Bu səbəblər şikayətləndirilən məhkəmə qərarının qanuni qüvvəyə minmə tarixindən bir il müddətindən gec olmayaraq baş verməlidir (RF-in MPM-nin 112-ci maddəsinin dördüncü hissəsi).

39. Ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması və yaxud bərpa olunmasının rədd olunması haqqda məhkəmə qərardadından şikayət verilə bilər (RF-in MPM-nin 112-ci maddəsinin beşinci hissəsi).

B. Rusiyanın Ali Məhkəməsi Plenumunun 19 iyun 2012-ci il tarixli Qərarı

40. 19 iyun 2012-ci il tarixində Rusiyanın Ali Məhkəməsinin Plenumu “Məhkəmələr tərəfindən apellyasiya instansiya məhkəməsi icraatını nizamlayan mülki-prosessual normaların tətbiqi haqqda” 13 nömrəli Qərar qəbul etdi. RF-in MPM-nin 112-ci maddəsinə gəldikdə, Rusiyanın Ali Məhkəməsinin Plenumu qeyd etdi ki, üzrlü kimi aşağıdakı səbəblər hesab oluna bilər: apellyasiya şikayətini prosessual müddətin ötürüldüyündən sonra verən şəxsin şəxsiyyəti ilə bağlı (ağır xəstəlik, çarəsiz vəziyyət, savadsızlıq və s.); məhkəmə iclasında iştirak etməyən şəxsin məhkəmə qərarının surətini şikayət etmək müddətinin ötürüldüyündən sonra alması; məhkəmənin əsaslandırılmış qərarının verilməsinin təxirə salınması və yaxud məhkəmə qərarının tam surətinin şikayət etmək üçün məhkəmə qərarı çıxarılan məhkəmə iclasında iştirak etməyən, ancaq məhkəmə işində iştirak edən şəxslərə göndərilməsi müddətinə riayət olunmaması, o halda ki, bu cür pozma tərəflərdən birini iş üzrə əsaslandırılmış apellyasiya şikayətini bunun üçün ayrılmış müddətdə hazırlamaq və vermək imkanından məhrum etdi.

C. Daxili məhkəmələrin təcrübəsi

41. 4 iyun 2009-cu il tarixli qərardadı ilə (iş n. 33-5417/2009) Sverdlovsk vilayət Məhkəməsi Serov məhkəməsinin üç şəxs tərəfindən verilmiş ərizənin təmin olunmaması haqqda, ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması haqqda və prosessual müddətin ötürüldüyündən sonra elə bu məhkəmənin 26 dekabr 2008-ci il tarixli qərarına verilmiş şikayətinin qaytarılması haqqda 1 aprel 2009-cu il tarixli qərardadını ləğv edib. Sverdlovsk vilayət məhkəməsi qərara gəldi ki, birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən mübahisələndirən qərar qəbul etdiyi məhkəmə prosesində iştirak etməyən şikayəti verən şəxslər qərarın tam surətini müddət ötdüyündən sonra aldıqlarına görə bu müddəti gözləyə bilməzdilər.

42. 9 avqust 2011-ci il tarixli qərardadı ilə (iş n. 33-11316/2011) Sverdlovsk vilayət məhkəməsi Polev məhkəməsinin ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması haqqda məhkəmə icraçılarının regional idarəsi tərəfindən verilmiş ərizənin təmin olunmaması və şikayət etmək üçün

ayrılmış müddətin ötdüyündən sonra elə həmin məhkəmənin qərarından verilmiş şikayətin qaytarılması haqqda 2 iyun 2011-ci il tarixli qərardadını ləğv etdi. Sverdlovsk vilayət məhkəməsi qərara gəldi ki, onun haqqda qərar çıxarılmış məhkəmə prosesində iştirak etməyən tərəf qərarın tam surəti ona verilmədiyi halda qərardan bunun üçün ayrılmış müddətdə şikayət verə bilməzdi. Sverdlovsk vilayət məhkəməsi o nəticəyə gəldi ki, məhkəmə icraçılarının regional idarəsinin təmsilçisinin mübahisələndirdiyi qərarın çıxarıldığı məhkəmə iclasında olmadığını və idarəyə bu qərarın hər hansı lazımı qaydada təsdiq olunmuş surətinin verilməməsini nəzərə alaraq, məhkəmə icraçılarının regional idarəsi şikayətin verilməsi üçün ayrılmış müddətin ötürülməsi ilə bağlı üzrlü səbəb gətirib. Sverdlovsk vilayət məhkəməsinin fikrincə, faks sayəsi ilə 3 may 2011-ci il tarixində, yəni şikayət vermək müddətinin ötməsinə 3 gün qalmış adi surətin göndərilməsi bu nəticəni şübhə altına qoya bilməzdi.

43. 24 iyul 2014-cü il tarixli qərardad ilə (iş n. 33-29602) Moskva şəhər məhkəməsi Moskva şəhər Basman rayon məhkəməsinin 21 aprel 2014-cü il tarixli, məhkəmə iclasında iştirak etməyən və ona müvafiq işin surəti yönləndirilməyən şəxs tərəfindən ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması haqqda ərizənin rədd olunması haqqda qərardadını ləğv etdi. Moskva şəhər məhkəməsini fikrincə, ərizəni verən şəxs prosessual müddətin ötürülməsinə üzrlü səbəblər gətirdi.

HÜQUQ

I. ƏRİZƏLƏRİN BİR İCRAATDA BAXILMASI MƏQSƏDİ İLƏ BİRLƏŞDİRİLMƏSİ

44. Ərizələrin işin halları və onlarda qaldırılan suallara görə oxşarlığını nəzərə alaraq, Avropa Məhkəməsi, Məhkəmə Reqlamentinin 42-ci qaydasının 1-ci bəndinə əsasən onların bir icraatda birləşdirilməsini zəruri hesab etdi.

II. RUSİYA HÖKÜMƏTİNİN İLKİN ETİRAZLARI

A. ƏHƏMİYYƏTLİ ZƏRƏRİN MÖVCUD OLMAMASI

1. 28480/13 və 28506/13 sayılı şikayətlər

45. Ərizəçilərin ləğv olunmuş məhkəmə qərarlarının icra olunmasından əldə etdiyi məbləğləri qaytarmaq öhdəliyində ola bilmədikləri haqqda Kabardin-Balkar Respublikasının Ali Məhkəməsi Plenumunun qərarına əsaslanaraq, Rusiya Hökuməti ərizəçilərə əhəmiyyətli zərərin vurulmadığına görə 28480/13 və 28506/13 sayılı şikayətlərin mahiyyəti üzrə baxılmasına etiraz etmişlər. Bununla bağlı Rusiya Hökuməti qeyd etdi ki, ərizəçilərin aid

olduğu qrupda olanlardan, mübahisələndirilən qərarların ləğv olunmasından əvvəl müəyyən məbləğlər əldə edən digər şəxslər dərhal icra vərəqlərini Rusiya Federasiyasının Maliyyə Nazirliyinə təqdim etdilər, ərizəçilər isə bunu etməmişlər və ərizəçilərin xeyrinə çıxarılmış qərarların ləğv olunmasından əvvəl icra olunmaması yalnız onların hərkətsizliyi ilə izah olunur.

46. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, “əhəmiyyətli zərər” anlayışı hüquq pozuntusunun həqiqiliyindən asılı olmayaraq, beynəlxalq məhkəmədə baxıla biləcək minimal ağırlıq dərəcəsinə çatması ilə bağlı ideyasından aslıdır (bax Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Korolev Rusiyaya qarşı işinə, 01 iyul 2010-cu il, 25551/05 sayılı şikayət). Hüquq pozuntusunun həmin həddə çatıb-çatmadığını müəyyən etmək üçün, xüsusilə aşağıdakı faktorlar nəzərə alınmalıdır: ehtimal edilən pozuntunun xarakteri, hüququn həyata keçirilməsi zamanı ehtimal edilən pozuntunun nəticələrinin və/və ya ərizəçinin fərdi vəziyyəti üçün ehtimal edilən nəticələrin ağırlığı. Bu nəticələrin qiymətləndirilməsi zamanı Avropa Məhkəməsi ilk növbədə daxili məhkəmə mühakiməsinə və onun nəticələrinə önəm verəcəkdir (bax Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin Hebat Aslan və Firas Aslan Türkiyəyə qarşı işinə, 28 oktyabr 2014-cü il, 15048/09 sayılı şikayət, 75-ci bənd).

47. Bu halda Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, ərizəçilərin xeyrinə qəbul edilmiş qərarlar icra olunmadan əvvəl ləğv edilmişdir, şərtləri hazırkı şikayətlərin predmetini təşkil edən bu ləğv edilmə isə hazırda bu qərarların icra olunmasına maneə təşkil edir. Belə olan halda Avropa Məhkəməsi ərizəçilərin əhəmiyyətli zərər çəkib-çəkməməsi ilə bağlı dərhal qərar verə bilmir. O ki qaldı Rusiya Federasiyasının Hökuməti tərəfindən ləğv edilmiş qərarların ləğv olunmamışdan əvvəlki dövr ərzində icra olunmamasının məhz ərizəçilərin hərəkətləri ilə əlaqəli olması ilə bağlı irəli sürdükləri arqumentə, Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, Rusiya Federasiyası Hökumətinin yazılı mülahizələrində Rusiya qanunvericiliyində icra vərəqəsinin səlahiyyətli orqana təqdim edilməsi üçün konkret müddət müəyyən edilən, ərizəçilərin isə bu tələbə əməl etmədiklərini əks etdirən hər hansı bir işarə mövcud deyildir (bax Avropa Məhkəməsinin Shefer Rusiyaya qarşı işinə, 13 mart 2012-ci il, ş 45175/04 sayılı şikayət, 24-25-ci bəndlər və Tesayev Rusiyaya qarşı işi, 15 mart 2016-cı il, 20432/11 sayılı şikayət).

48. Yuxarıdakılara əsasən Avropa Məhkəməsi Rusiya Federasiyasının etirazını rədd edir.

2. Digər şikayətlər

49. Rusiya Federasiyası Hökumətinin digər işlərdə ərizəçilərə əhəmiyyətli zərərin dəyməməsinə görə işə mahiyyəti üzrə baxılması üçün şikayətlərin

qəbul edilməzliyi ilə bağlı açıq etiraz etmədiklərinə baxmayaraq, Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndində nəzərdə tutulan məqbulluq meyarının tətbiq edilməsinin məqsədüeyğun olub-olmamasını *ex officio* yoxlamaq lazımdır (Adrian Mihai Ionescu Rumıniyaya qarşı, [36659/04](#) sayılı şikayət, § 30 və Korolev Rusiyaya qarşı, [25551/05](#) sayılı şikayət).

(a) [36054/09](#), [45415/09](#) və [50333/09](#) sayılı şikayətlər

50. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, ləğv edilməmişdən əvvəl icra olunmamış mübahisələndirilən qərarlardan fərqli olaraq, daha öncə baxılmış işlərdə (bax hazırkı qərarın 47-ci bəndinə) [36054/09](#), [45415/09](#) və [50333/09](#) sayılı şikayətlər üzrə ərizəçilərin xeyrinə qəbul edilmiş milli qərarlar ləğv edilənə qədər icra olunmuşlar (bax əlavəyə). Bununla bağlı Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinə əsasən ərizəçilər, ləğv edilmiş məhkəmə qərarlarının icrası nəticəsində aldıkları məbləğləri qaytarmaq öhdəliyi daşıyırlar. Avropa Məhkəməsi, o cümlədən həmin qərarların ləğv edilməsi nəticəsində ərizəçilərə verilmiş aylıq ödənişlərin hesablanması və həmin qərarların ləğv edilməsi nəticəsində məbləğlərin azalması faktını nəzərdən qaçırmır.

51. Buna baxmayaraq, Avropa Məhkəməsi təkrar edir ki, Konvensiya pensiya və ya sosial ödəniş almaq hüququ verdiyi kimi şərh edilməməlidir (Skórkiewicz Polşaya qarşı işi, [39860/98](#) sayılı şikayət, 01 iyun 1999-cu il, Naïdenkov Rusiyaya qarşı işi, [43282/02](#) sayılı iş, § 43, 07 iyun 2007).

52. Bu halları nəzərə alaraq, Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, ərizəçilərə onların xeyrinə çıxarılmış məhkəmə qərarlarının ləğv olunmasından “əhəmiyyətli zərər” vurulmayıb.

53. Konvensiya və ona dair protokollarla təmin edilmiş insan hüquqlarına hörmət prinsipinin şikayətlərin baxılmasını tələb edib-etməməyi sualına gəldikdə, Məhkəmə xatırladır ki, insan hüquqlarına hörmət şikayətə baxılmasının davam etdirilməsini tələb etmir, məsələn, müvafiq qanunvericiliyin dəyişdirildiyi və oxşar məsələlərin artıq baxılan işə bənzər digər işlərdə həll edildiyi halda (bax: Avropa Məhkəməsi Böyük Palatasının 30 mart 2009-cu il tarixli, Leger France France (Léger v. France) işində çıxardığı Qərara (iş üzrə icraatın dayandırılması haqqda), şikayət № 19324/02, § 51).

54. Hazırkı halda, Məhkəmə müəyyən edir ki, ərizəçilər ötürülmüş prosessual müddətlərin bərpasından və dövlət orqanları tərəfindən şikayət vermə müddətinin pozulması ilə verilmiş və baxılması nəticəsində ərizəçilərin xeyrinə çıxarılmış qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarlarının ləğv olunmasına gətirib çıxaran adi şikayətin qəbul

olunmasından şikayət edirlər,— bu məsələ artıq Avropa Məhkəməsi tərəfindən əvvəlki qərarlarda baxılmışdır (bax. Avropa Məhkəməsinin 3 aprel 2008-ci il tarixli “Ponomaryov Ukraynaya qarşı” (Ponomaryov v. Ukraine) işi üzrə Qərarı), 3236/03 sayılı şikayət, §§ 41-42, Avropa Məhkəməsinin 10 may 2012-ci il tarixli “Bezrukovlar Rusiyaya qarşı” (Bezrukovy v. Russia) işi üzrə Qərarı, 34616/02 sayılı şikayət, §§ 33-44 və Avropa Məhkəməsinin 2016-cı il 31 mart tarixli “Karen Poqosyan Ermənistana qarşı” (Karen Poghosyan v. Armenia), 62356/09 sayılı şikayət, §§ 45-53). Hər halda, Məhkəmənin, Hökumətin təqdim etdiyi yolverilməzlik haqqda etirazı rədd etdiyi digər oxşar işlərdə bu məsələyə yenidən baxma imkanı vardır (bax. hazırkı Qərarın 48-ci bəndinə).

55. Nəhayət, işin qəbul edilməzliyinin üçüncü meyarına, yəni işin milli məhkəmə tərəfindən “lazımı qaydada baxılması” tələbinə gəldikdə, Məhkəmə, ərizəçilərin işlərinin bir neçə milli məhkəmə tərəfindən baxıldığını qeyd edir (Əlavəyə bax.). Beləliklə, ərizəçilər bu məhkəmələrdə keçirilən çəkişmələr zamanı öz arqumentlərini təqdim edə biliblər.

56. Yuxarıda göstərilənləri nəzərə alaraq, Məhkəmə hesab edir ki, 36054/09, 45415/09 və 50333/09 sayılı şikayətlər Konvensiyanın 3 (b) bəndinə və 35-ci maddəsinin 4-cü bəndinə uyğun olaraq qəbul edilməz elan edilməlidir.

(b) Digər şikayətlər

57. Digər şikayətlərə gəldikdə (№ 33636/09, 34493/09, 35940/09, 37441/09 və 38237/09) Məhkəmə qeyd edir ki, ərizəçilərin lehinə çıxarılan daxili qərarlar ləğv edilməmişdən əvvəl qismən icra edilmişdir. Bu vəziyyət Məhkəmə tərəfindən baxılan ilk hala bənzəyir (bax. § 48 yuxarıda). Buna görə yuxarıdakı şikayətlər barədə fərqli bir nəticəyə gəlmək üçün heç bir səbəb yoxdur.

B. RUSİYA HÖKUMƏTİNİN 28480/13 VƏ 28506/13 SAYLI ŞİKAYƏTLƏRLƏ BAĞLI DİGƏR İLKİN ETİRAZLARI

1. 28480/13 sayılı şikayət üzrə ərizəçinin nümayəndəsindən etibarnamə alınmasının gecikməsi

58. 15 iyul 2015-ci il tarixli qeydlərində Hökumət 28480/13 sayılı şikayətlə bağlı ilkin etirazını bildirdi. O hesab edir ki, ərizəçinin nümayəndəsinin səlahiyyətini nümayiş edən məktub Avropa Məhkəməsinə düzgün göndərilməyib, çünki Avropa Məhkəməsinə göndərilən ilk məktubdan səkkiz həftə sonra təqdim edilmişdir. Hökumət şikayəti *ratione personae* qəbul edilməz hesab edir.

59. Rusiya Hökuməti öz dəlillərini dəstəkləmək üçün Avropa Məhkəməsinin 20 yanvar 2009-cu il tarixli, şikayət № 21727/08, “Post Niderlanda qarşı” (Post v. Netherlands) iş üzrə qərarını, habelə Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3 “a” və 4-cü bəndlərinə istinad edir:

“3. Məhkəmə 34-cü maddəyə əsasən təqdim edilmiş istənilən fərdi şikayəti qəbul edilməz elan edir, əgər o hesab edərsə ki:

(a) şikayət Konvensiyanın və ya ona dair Protokolların müddəalarına uyğun deyil, açıq-aşkar əsassızdır və ya fərdi müraciət hüququndan sui-istifadədir; (...)

4. Məhkəmə bu maddəyə müvafiq olaraq qəbul edilməz hesab etdiyi istənilən şikayəti rədd edir. O bunu icraatın istənilən mərhələsində edə bilər.”

60. Məhkəmə xatırladır ki, ərizəçi Məhkəmə Reqlamentinin 36-cı maddəsinin 1-ci bəndinə uyğun olaraq öz maraqlarının təmsil olunması barədə qərar qəbul edərsə və şikayəti şəxsən təqdim etməsə, Reqlamentin 45-ci maddəsinin 3-cü bəndi ondan "düzgün" imzalanmış etibarnamə təqdim etməsini tələb edir. Nümayəndənin, Konvensiyanın 34-cü maddəsinə uyğun olaraq, Məhkəmə qarşısında hərəkət etmək niyyətində olduğu, pozuntunun ehtimal olunan qurbanından dəqiq və aydın təlimat aldığını sübut etməsi vacibdir (yuxarıda qeyd olunan “Post Niderlanda qarşı” işi üzrə Avropa Məhkəməsinin Qərarına baxın).

61. Hazırkı işdə Məhkəmə qeyd edir ki, vəkil Geşev həqiqətən də təqdim etdiyi şikayət formasını imzalamışdır. 17 may 2013-cü il tarixli məktubla Məhkəmə onu etibarnamənin əslini 17 iyul 2013-cü il tarixinədək təqdim etməyə təklif etdi. Geşevin səlahiyyətini təsdiqləyən 17 iyun 2013-cü il tarixli məktub Avropa Məhkəməsinə 22 iyul 2013-cü il tarixində çatmışdır (Rusiya Hökuməti tərəfindən qeyd olunmuş “Post Niderlanda qarşı” işindən fərqli olaraq, hansında ki, vəkilin səlahiyyətlərini təsdiq edən məktubu olmamışdır və, beləliklə, Məhkəmə tələb etdikdə bu cür məktubu təqdim edə bilməmişdir). Bu sənəd Məhkəməyə onun ilk məktubunda göstərilən müddətdən beş gün keçmiş çatsa da, zərfin üzərindəki poçt ştampları 26 iyun 2013-cü ildə göndərildiyini sübut edirdi (ərizəçinin nümayəndəsinin öz öhdəliyini yerinə yetirib yetirmədiyini müəyyənləşdirmək üçün bu tarix nəzərə alınmalıdır (bax. mutatis mutandis, Avropa Məhkəməsinin 26 Mart 2013-cü il tarixli “Yartsev Rusiyaya qarşı” (Yartsev v. Russia) işi üzrə Qərarı, şikayət № 13776/11), yəni göstərilən müddətin başa çatmasından əvvəl.

62. Nəticədə, yuxarıda qeyd olunanları nəzərə alaraq, Məhkəmə, Rusiya Hökumətinin ilkin etirazlarını rədd edir.

2. Fərdi şikayət vermək hüququndan sui-istifadə

63. 28480/13 və 28506/13 sayılı şikayətlərə gəldikdə, Hökumət Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndinə müvafiq olaraq, ərizəçilər tərəfindən fərdi şikayət vermək hüququndan sui-istifadə ilə əlaqədar yolverilməzliyini iddia etdi. Onlar mahiyyətə bildirlər ki, ərizəçilərə dövlət büdcəsindən külli miqdarda məbləğlərin ödənilməsini qeyd edən qərarlar qanunsuzdur, çünki onlar prosedur qaydalarının açıq şəkildə pozulmasının və geniş miqyaslı saxtakarlığın nəticəsi idi və ərizəçilər bundan xəbərsiz ola bilməzlər. Bundan əlavə, Çernobıl AES-də xilasetmə işlərində iştirakla əlaqədar yaranmış mənəvi ziyana dair iddialar, yalnız eyni hallara əsaslanaraq ikiqat kompensasiya almaq cəhdi olmuşdur, hansı ki, digər vergi ödəyicilərinə zərər yetirirdi və ərizəçilər bunu anlamaya bilməzdilər.

64. Ərizəçilər bu məsələyə münasibət bildirməmişlər.

65. Məhkəmə xatırladır ki, Konvensiyanın 35-ci maddəsinin 3-cü bəndinə uyğun olaraq, "sui-istifadə" anlayışının istifadəsi "müstəsna prosessual tədbirdir" və bu konsepsiya adi mənada, yəni hüquq sahibinin məqsədindən kənar və digərlərinə zərər yetirən istifadə faktı kimi başa düşülməlidir; (Avropa Məhkəməsinin 15 sentyabr 2009-cu il tarixli "Mirolubovs və digərləri Latviyaya qarşı" (Mirolubovs and Others v. Latvia) işi üzrə Qərarına, 798/05 sayılı şikayət, § 62, və Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının "Qross İsveçrəyə qarşı" (Gross v. Switzerland), 67810/10 sayılı şikayət, § 28, AİHM 2014). Axırıncı məsələ ilə bağlı Məhkəmə aydınlaşdırdı ki, ərizəçinin "sui-istifadə"-si hüququnun funksiyasına açıq zidd olmalı, habelə Avropa Məhkəməsinin düzgün fəaliyyətini pozmalı və ya Məhkəmə icraatının düzgün aparılmasına mane olmalıdır (yuxarıda qeyd olunan Avropa Məhkəməsinin "Mirolubovs və digərləri Litvaya qarşı" işi üzrə Qərarına bax., § 65).

66. Məhkəmə bu müddəanı dörd halda tətbiq etmişdir (idem, §§ 62-66): birincisi, Avropa Məhkəməsinin səhv salmaq üçün qəsdən uydurma faktlara söykənən şikayətlər halında (bax. Avropa Məhkəməsinin "Varbanov Bolqarıstana qarşı" (Varbanov v. Bulgaria) işi üzrə Qərarı, 31365/96 sayılı şikayət, § 36, AİHM 2000-X) iş materiallarının saxtalaşdırılmağı halı baş verib mi (bax. Avropa Məhkəməsinin 2004-cü il 30 mart tarixli "Jyan Rumıniyaya qarşı" (Jian v. Romania) işi üzrə Qərarı, şikayət № 46640/99) və ya Avropa Məhkəməsinin işin gedişatı üçün önəmli olan məsələ haqqda məlumatlandırmamaq (bax. məsələn, Avropa Məhkəməsinin "Əl-Naşif Bolqarıstana qarşı" (Əl-Naşif v. Bulgaria) işi üzrə Qərarı, 50963/99 sayılı şikayət, § 89 və Avropa Məhkəməsinin 2 may 2006-cı il tarixli "Kerechashvili Gürcüstana qarşı" (Kerechashvili v. Georgia), 5667/02 sayılı şikayət) və ya məhkəmə istintaqı zamanı meydana çıxan yeni əhəmiyyətli

hadisələr haqqda (məsələn, Avropa Məhkəməsinin 2 dekabr 2008-ci il tarixli “Predescu Rumıniyaya qarşı”(Predescu v. Romania), 21447/03 sayılı şikayət, §§ 25-27). İkincisi, ərizəçinin Məhkəmə ilə ünsiyyətdə xüsusilə təhqiredici, təhdid və ya təhrikedici ifadələrdən istifadə etdiyi şikayətlər halında (bax: Avropa Məhkəməsinin 18 may 2004-cü il tarixli “Rehak Çex Respublikasına qarşı” işi üzrə Qərarı (Řehák v. Czech Republic), 67208/01 sayılı şikayət. Üçüncüsü, ərizəçinin barışıq məsələsinə dair danışıqların məxfiliyini qəsdən qorumadığı halda (bax: məsələn, Avropa Məhkəməsinin 25 sentyabr 2007-ci il tarixli “Hadrabova və digərləri Çex Respublikasına qarşı” işi üzrə Qərarı (Hadrabová and Others v. Czech Republic), 42165/02 və 466/03 sayılı şikayətlər və Avropa Məhkəməsinin 2011-ci il 13 dekabr tarixli “Desyonenk Fransaya qarşı” (Deceuninck v. France), 47447/08 sayılı şikayət). Dördüncüsü, ərizəçilərin keçmişdə qəbul edilməz elan edilmiş şikayətlərinə bənzər açıq-aşkar əsassız şikayətləri təkrarladığı təqdirdə (Avropa Məhkəməsinin 13 Noyabr 2012 tarixli “Anibal Vieyra və Filyuş” Şirkəti və Mariya Roza Ferreyra da Koşta Portuqaliyaya qarşı” (Anibal Vieira and Filhos LDA and Maria Rosa Ferreira da Costa LDA v. Portugal), 980/12 və 18385/12 sayılı şikayətlər; həmçinin İnsan Hüquqları Komissiyasının 15 oktyabr 1987-ci il tarixli “M. İngiltərəyə qarşı” (M. v. United Kingdom) işi üzrə Qərarına, 13284/87 sayılı şikayət, və İnsan Hüquqları Komissiyasının 17 oktyabr 1996-cı il tarixli “Filis Yunanıstana qarşı” (Philis v. Greece) işi üzrə Qərarına, 28970/95 sayılı şikayət bax.).

67. Bununla əlaqədar, Məhkəmə xatırladır ki, belə hallarda belə, ərizəçinin onu aldatmaq niyyəti həmişə lazımi qədər əminliklə müəyyənləşdirilməlidir (yuxarıda qeyd olunmuş “Mirolyubovs və digərləri Latviyaya qarşı” işi üzrə Avropa Məhkəməsinin Qərarına baxın, § 63).

68. Bununla yanaşı Avropa Məhkəməsi hər şeydən əvvəl qeyd edir ki, hazırkı şikayətlər yuxarıda qeyd edilən halların hər hansı birinə aid deyil. Rusiya Federasiyası Hökuməti birinci halı nəzərdə tutduğunu ehtimal etsək belə, Avropa Məhkəməsinin sərəncamında mübahisələndirilən qərarların qəbul edilmə qaydası hallarının araşdırılmasına dair cinayət mühakimə icraatının ərizəçilərin versiyasını şübhə altına qoya biləcək yekun məhkəmə qərarı ilə yekunlaşmasına dair hər hansı təsdiq yoxdur.

69. Şikayətin sui-istifadə təbiətinə görə mahiyyəti üzrə araşdırılmasının qəbul edilməzliyinin istisna olduğunu nəzərə alaraq Avropa Məhkəməsi Rusiya Federasiyası Hökumətinin ilkin etirazını rədd edir.

II. KONVENSİYANIN 6-CI MADDƏSİNİ EHTİMAL EDİLƏN POZUNTUSU

70. Ərizəçilər, daxili məhkəmələrin müxtəlif dövlət qurumları tərəfindən verilmiş şikayət müddəti ötmüş şikayətlərin icraata qəbul edilməsi və ərizəçilərin xeyrinə qəbul edilən qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarlarının ləğv edilməsi ilə nəticələndiyinə görə hüquqdan sui-istifadə kimi klassifikasiya edilmiş ötürülmüş prosessual müddətin bərpa edilməsindən şikayət edirdilər. Ərizəçilər 6-cı maddəyə istinad edirdilər və o maddədə aşağıdakılar deyilir:

“Hər kəs, onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən və ya ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsi ilə, əğlabatan müddətdə işinin ədalətli və açıq araşdırılması hüququna malikdir.”

A. TƏRƏFLƏRİN ARQUMENTLƏRİ

1. Rusiya Federasiyasının Hökuməti

(a) 33636/09, 34493/09, 35940/09, 37441/09 və 38237/09 sayılı şikayətlər

71. Rusiya Federasiyasının Hökuməti ilk növbədə iddia edir ki, Rusiya Federasiyası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 112-ci maddəsinə uyğun olaraq, apellyasiya müddəti başa çatdıqdan sonra şikayət verən şəxsə şikayətin verilməsi üçün başlanğıc müddətinin üzrlü səbəblərə, yəni müəyyən edilmiş müddət ərzində şikayət vermə ehtimalını obyektiv surətdə istisna edən hallarda qaçırıldığına görə bərpa edilə bilər. Rusiya Federasiyasının səlahiyyətli orqanları bildirilmişlər ki, səbəblərin üzrlü olub-olmamasının qiymətləndirilməsi müddətin bərpasına dair ərizə üzrə qərar qəbul etmək üçün müəyyən olunan məhkəmənin müstəsna səlahiyyətlərinə aiddir.

72. Hökumət, həmçinin, Rusiya Federasiyası Mülki-Prosessual Məcəlləsinin 112-ci maddəsinin, ötürülmüş prosessual müddətin bərpa edilməsinə və şikayət vermək müddətinin sona çatdığından sonra şikayətin təqdim olunmasına konkret müddətlər çərçivəsində icazə verdiyini qeyd etdi, çünki bu şərtlər mübahisəli qərarın qüvvəyə mindiyi gündən bir ildən gec olmayan müddətdə baş verməlidir. Rusiya Federasiyasının Hökuməti əlavə etdi ki, hazırkı işlərdə ötürülmüş prosessual müddətin bərpa edilməsinə dair şikayətlər bir ildən artıq olmayan müddətdə verilmişdir.

73. Sonda Rusiya Federasiyasının Hökuməti hazırkı işlə Ryabıx Rusiya Federasiyasına qarşı işi ilə fərqləndirmə apardı (bax Ryabykh v. Russia, № 52854/99, §§ 27-34, ECHR 2003- IX). Hökumət qeyd etdi ki, bu işdə yuxarı instansiya məhkəmələri ədalət mühakiməsinin düzgün həyata keçirilməməsi halını müəyyən etmiş və birinci instansiya məhkəmələrinin öz səlahiyyətlərini

aşdığına görə mübahisəli məhkəmə qərarlarını (məhkəmələr digər məhkəmə qərarları ilə tənzimlənmiş məsələləri yenidən araşdırmışlar) dəyişdirmişlər. Bununla yanaşı, Hökumət, məhkəmə qərarının ləğvi üçün əhəmiyyətli və son dərəcə mühim əsas olan federal büdcə fondlarının əsas idarəçisinin məhkəmə işinə daxili məhkəmələr tərəfindən cəlb edilməməsinə istinad etdi.

(b) 28480/13 və 28506/13 sayılı şikayətlər

74. Rusiya Federasiyasının Hökuməti, ilk növbədə, hazırkı işlərin dövlət büdcəsinə qarşı külli miqdarda dələduzluq faktı və nəticədə hakim B-nin istefa etməsi, eləcə də hakim B., A. və digər şəxslər barəsində cinayət işinin qaldırılması barədə xüsusi kontekstinə istinad etdi. Rusiya Federasiyasının Hökuməti iddia edirdi ki, hazırkı halda mübahisələndirilən məhkəmə qərarları ədalətli məhkəmə araşdırılmasının tələbləri və qanunçuluq prinsipi ilə uyğun gəlməyən bir sıra prosessual hüquq normalarının pozuntusu ilə ərizəçilərin xeyrinə qəbul edilmişdir.

75. O ki qaldı ilkin məhkəmə araşdırmasına (hazırkı qərarın 15-ci bəndinə bax) Hökumət, hakim B. tərəfindən buraxılmış bir sıra boşluqları, xüsusilə A. tərəfindən təqdim olunmuş ərizəçilərin Çernobl fəlakətinin statusu ilə bağlı sənədlərin həqiqiliyinin yoxlanılmamasını qeyd etdi. Rusiya Federasiyası Hökuməti iddia edirdi ki, bu boşluqlar, Nalçik şəhər məhkəməsinə müraciət etmədən vəfat etmiş şəxslərə və ya digər obyektin qəza xəsarətlərinin aradan qaldırılması iştirakçılarında dövlət büdcəsi tərəfindən əhəmiyyətli məbləğlərin ödənilməsinə gətirib çıxarmışdır. Bundan sonra Hökumət, ərizəçilərlə eyni qrupa aid olan müəyyən şəxslərin şahid ifadələrinə istinad etmişlər. Hökumətin iddia etdiklərinə əsasən, bu şahid ifadələrində görünür ki, maraqlarını təmsil etmək üçün A-ya hər hansı səlahiyyət verməyən şəxslər onların xeyrinə qərar qəbul edildiyi barədə qərar çıxdıqdan sonra öyrənmiş və A-ya təyin olunmuş məbləğin yarısını ödəmək məcburiyyətində olmuşlar.

76. Ötürülmüş prosessual müddətin bərpa edilməsi barədə birinci ərizənin təmin edilməsindən imtina edilməsi ilə nəticələnən 2011-ci ilin iyun ayında baş tutmuş məhkəmə iclasına gəldikdə isə (bax qərarın 19-cu bəndinə) Rusiya Hökuməti hesab etmişdir ki, hazırkı iş Avropa Məhkəməsinin Konvensiyanın 6-cı maddəsinin pozuntusunu aşkar etmədiyi işlərlə oxşardır (bu işlərdə Avropa Məhkəməsi belə qənaətə gəlmişdir ki, ərizəçilərin xeyrinə qəbul edilmiş qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarlarının ləğv edilməsinə əhəmiyyətli və xüsusilə mühim əsaslarla haqq qazandırılmışdır) (bax Avropa Məhkəməsinin qərarlarına: Protsenko v. Russia, 31.07.2008-ci il, № 13151/04, §§ 30-34; Tolstobrov v. Russia, 04.03.2010-cu il, № 11612/05, § 19; Ziganshin v. Russia, 01.04.2014-cü

il, № 14803/05). Rusiya Federasiyasının Hökuməti hesab etmişdir ki, hazırkı işdə də analogi əsaslar mövcuddur, çünki Avropa Məhkəməsinin fikrincə cavabdehin məhkəmə iclasının vaxtı barədə məlumatlandırılmaması iş üzrə tərəflərin bərabərlik hüququ və qərəzsizlik prinsipinin pozuntusudur (bax Litvinova v. Russia, 14.11.2008-ci il, №34489/05, §16; Kokurkhayev Rusiyaya qarşı, 13.12.2011-ci il, №46356/09 və Puzyrevskiy Rusiyaya qarşı, 09.10.2012-ci il, №41603/05, §§18-23). Hökumət qeyd etmişdir ki, hazırkı işin materialları Hökumətin maraqlarını təmsil edən şəxs və ya onun səlahiyyətləri barədə hər hansı bir məlumatını əks etdirmir. Hökumət, həmçinin bildirmişdir ki, belə olan halda Rusiya Federasiyasının Hökuməti qərarın surətini Maliyyə Nazirliyinə göndərməkdən boyun qaçıra bilməzdi.

77. Hökumət daha sonra vurğulamışdır ki, Hökumətin maraqlarının məhkəmə araşdırılması çərçivəsində lazımı qaydada təmsil olunduğunu fərz etsək belə, birinci instansiya məhkəməsi qərarın yalnız nəticəvi hissəsini elan etmişdir. Hökumət qeyd etmişdir ki, RF-nin MPM-də qərarın əsaslandırıcı hissəsinin nəticəvi hissəsinin elanından sonra beş gün müddətində surətinin təqdim edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bundan başqa Hökumət əlavə etmişdir ki, araşdırılan işlərdə qərarların surətlərinin Maliyyə Nazirliyinə nə göndərilməməsi, nə də ki başqa yolla nəzərlərinə çatdırılmaması mübahisəsizdir. Hökumət, eləcə də, iddia etdi ki, intizam icraatı nəticəsində məhkəmə iclas protokollarının, xüsusilə məhkəmə iclaslarının hansı tarixə təxirə salınması, hakimlərin müşavirəsi və qərarın nəticəvi hissəsinin elan olunması, eləcə də qərarın elan olunduğu gün işdə iştirak edən şəxslərin adları ilə bağlı heç bir məlumat olmayan protokolların kobud hüquq pozuntusu ilə tərtib olunmaması müəyyən olunmuşdur. Beləliklə, Hökumətin fikrincə, səlahiyyətli nümayəndənin qərarın nəticəvi hissəsinin elan edildiyində olduğunu fərz etsək, onun iştirakını müəyyən etmək mümkün deyil.

78. Bununla bağlı Hökumət qeyd etmişdir ki, RF-nin MPM-nin 112-ci maddəsi, xüsusilə hər hansı bir tərəfin müəyyən olunmuş müddət ərzində şikayət vermək üçün məhkəmə qərarının tam surətini ala bilmədiyi situasiyalar üçün nəzərdə tutulmuşdur. Hökumət bu müddəanın tətbiq edildiyi bir neçə misal gətirmişdir (hazırkı qərarın 41-ci və daha sonrakı bəndləri).

79. Sonda və yuxarıdakıları nəzərə alaraq Kabardin-Balkar Respublikasının Ali Məhkəməsi Maliyyə Nazirliyi tərəfindən tam əsaslandırılmış ötürülmüş müddətin bərpa edilməsinə dair şikayəti təmin etmişdir.

2. Ərizəçilər

(a) 33636/09, 34493/09, 35940/09, 37441/09 və 38237/09 sayılı şikayətlər

80. Ərizəçilər Hökumətin mövqeyini mübahisələndirərək qeyd etmişlər ki, prosessual müddət ötürüldükdən sonra verilmiş şikayətə münasibətdə RF-nin MPM-nin 112-ci maddəsində hər hansı verilmə müddəti nəzərdə tutulmamışdır, bu qayda, həmçinin prosessual müddətin bərpa edilməsi barədə ərizəyə də aiddir. Ərizəçilərin fikrincə, Hökumətin istinad etdiyi bir il müddət nəzarət qaydasında ola şikayətlərə aiddir. Ərizəçilər iddia etmişlər ki, dövlət orqanlarının istinad etdikləri əsaslar Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsinin Plenumu tərəfindən verilmiş “üzrlü səbəblər” anlayışına uyğun deyildir.

(b) 28480/13 və 28506/13 sayılı şikayətlər

81. Ərizəçilər iddia edirdilər ki, Maliyyə Nazirliyinin maraqlarını bütün məhkəmə araşdırılması zamanı Federal Xəzinənin əməkdaşları təmsil etmişlər və, beləliklə də, Maliyyə Nazirliyinin məhkəmə araşdırılmasının gedişatı barədə məlumatı vardı. Bununla bağlı ərizəçilər hesab etmişlər ki, nazirlik tərəfindən həmin əməkdaşlara səlahiyyət verilməsinə dair bəzi işlərdə müəyyən sənədlərin olmaması dövlət orqanları tərəfindən ərizəçilərin xeyrinə qəbul olunmuş məhkəmə qərarlarını şübhə altına qoymaq üçün bir bəhanə idi. Bundan sonra ərizəçilər öz işləri ilə Hökumətin istinad etdiyi işlər arasında fərqləndirmə apardılar, çünki yuxarıda qeyd edilən işlərdə hazırkı işdən fərqli olaraq Maliyyə Nazirliyinin nümayəndəsi mübahisəli məhkəmə iclaslarında iştirak etməmişlər.

82. Ərizəçilər, həmçinin hesab edirdilər ki, Maliyyə Nazirliyi, prosessual müddəti ötürməmək üçün vaxtlı-vaxtında qəbul edilmiş qərarın və qərardadın sürətlərinin təqdim edilməsi barədə vəsatət verə bilərdi.

83. Ərizəçilər əsas qərarlar qəbul olunmasına gətirib çıxaran məhkəmə icaslarının bir sıra pozuntu ilə keçirildiyinə dair razılıq verdiklərinə baxmayaraq, həmin pozuntuların qəsdən buraxıldığını mübahisələndirir və bunu yalnız Nalçik Şəhər Məhkəməsinin əməkdaşlarının sadə səhlənkarlığına və hakim B. tərəfindən nəzarətin olmamasına istinad etdilər. Ərizəçilər, həmçinin qeyd etmişlər ki, Hökumət özü təsdiq etmişdir ki, bütün işlər ən gec 2011-ci ilin dekabr ayında qeydiyyatla alınmışlar.

84. Nəhayət, ərizəçilər hesab edirlər ki, onların xeyrinə qəbul edilmiş milli qərarların ləğv edilməsi hüququn qətilik prinsipinin pozulmasına səbəb olmuşdur, çünki hüquqi və əsaslı səbəblərlə deyil, maddi hüququn birinci instansiya məhkəməsinin hakimlərinin tətbiqi ilə yuxarı instansiya məhkəməsinin razı olmamasına əsaslanmışdır. Ərizəçilər bununla bağlı Koulkov Rusiyaya qarşı 08.01.2009-cu il tarixli işi xatırladırlar.

85. Cinayət işinin istintaqına gəldikdə, ərizəçilər hesab edirlər ki, əgər həqiqətən də, dələduzluqdan söhbət getsə idi, dövlət orqanları bu cür vəziyyətlər üçün nəzərdə tutulmuş başqa bir hüquqi müdafiə üsulu tətbiq etməli idilər, daha dəqiq desək cinayət işi üzrə qanuni qüvvəyə minmiş ittiham hökmünün olması ilə əlaqədar yeni açılmış hallar əsasında. Onlar əlavə edirlər ki, istintaqın nəticəsinə gözləmək əvəzinə dövlət orqanları mübahisələndirilən qərarları şübhə altına salmaq üçün RF-nin MPM-nin 112-ci maddəsinin müddəalarını təbii olmayan tərzdə istifadəsini üstün tutdular.

B. Məhkəmənin qiymətləndirməsi

1. Ümumi prinsiplər

86. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, məhkəməyə çatım hüququ ədaləti məhkəmə araşdırması hüququnun aspektlərindən biridir (bax Golder Birləşmiş Krallığa qarşı qərarına, 21.02.1975-ci il, §36), mütləq deyil və xüsusilə şikayətin mahiyyəti üzrə baxılmasının qəbul edilənliliyinə münasibətdə dolayı məhdudiyyətlərə məruz qala bilər (bax Ashingdane Birləşmiş Krallığa qarşı qərarına, 28.05.1985-ci il, §57). Lakin bu cür məhdudiyyətlər elə bir qaydada və ya həddə olmalıdır ki, hüququn özünə xələl gəlməsin. Məhdudiyyətlər qanuni məqsəd daşmalı, eləcə də istifadə edilmiş vasitələrlə nəzərdə tutulmuş məqsədlər arasında ağlabatan mütənasiblik olmalıdır (bax Guerin Fransaya qarşı qərarına, 29.07.1998-ci il, §37; Lupeni Yunan Katolik Kilsəsi Rumıniyaya qarşı qərarına, №76943/12, §§84-89).

87. Şikayətin məhkəməyə verilməsinə dair müəyyən olunmuş müddətlərə dair müddəalar ədalətin düzgün həyata keçirilməsi və xüsusilə hüquqi müəyyənlik prinsipinin riayət olunmasına yönəlmişdir. Maraqlı şəxslər bu normaların tətbiq olunmasını gözləməlidir (bax Pérez de Rada Cavanilles İspaniyaya qarşı qərarına, 28.10.1998-ci il, §45). Buna görə, müəyyən müddət keçdikdən sonra və inandırıcı olmayan əsaslara görə icraata götürülmüş apellyasiya şikayətinin verilməsi üçün müddətin uzadılması ilə nəticələnən hər hansı müddətin bərpa edilməsi Konvensiyanın 6-cı maddəsinə əsasən hüquqi müəyyənlik prinsipini və ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnu poza bilər (bax Ponomaryov Ukraynaya qarşı qərarına, §42).

88. Baxmayaraq ki bur cür qərar yalnız yerli məhkəmə orqanlarının səlahiyyətlərinə aiddir bu səlahiyyətlər məhdudiyyətsiz deyil. Apellyasiya şikayəti verilməsi üçün ötürülmüş prosessual müddətin bərpa edilməsi ilə bağlı ərizə üzrə qərar qəbul edən məhkəmə, hər bir halda, qərarını əsaslandırın səbəbləri göstərməli, eləcə də, bu cür ərizəni əsaslandırın səbəblərin qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarının nüfuzuna müdaxilə, xüsusilə səlahiyyətləri nə müddət, nə də ki əsaslara görə daxili qanunvericiliklə məhdudlaşdırılmadığı

hallarda haqq qazandırıb-qazandırmamasını yoxlamalıdır (bax Ponomaryov Ukraynaya qarşı qərarına, §34).

89. Avropa Məhkəməsi daha sonra xatırladır ki, qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarının nüfuzuna müdaxiləyə haqq qazandıra biləcək əsasların mövcudluğu Konvensiyanın 6-cı maddəsinin pozuntusunun baş vermədiyi nəticəsinə gəlmək üçün özü özlüyündə kifayət etmir (bax Karen Pogosyan Ermənistanına qarşı qərarına, §47). Daha bir vacib amil nəzərə alınmalıdır ki, ötürülmüş prosessual müddətin bərpa edilməsinə dair ərizə vermiş şəxsin onunla bağlı qərarın mövcudluğundan nə vaxt xəbərdar olduğu andan nə qədər müddət keçməsidir (bax Raihani Belçikaya qarşı qərarına, № 12019/08, §37). Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, ötürülmüş prosessual müddətin bərpa edilməsi qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarının nüfuzu prinsipinin pozuntusu hesab edilir. Beləliklə, prosessual müddət ötürüldükdən sonra şikayət vermiş şəxs xüsusi diqqətlə, yəni mübahisələndirilən qərardan xəbərdar olduğu andan dərhal hərəkət etməlidir (bax Raihani Belçikaya qarşı qərarına, §38).

2. Yuxarıda sadalanan prinsiplərin hazırkı işlərə tətbiqi

(a) 33636/09, 34493/09, 35940/09, 37441/09 və 38237/09 sayılı şikayətlər

90. 33636/09, 34493/09, 35940/09, 37441/09 və 38237/09 sayılı şikayətlərə gəldikdə Avropa Məhkəməsi hər şeydən öncə qeyd edir ki, 2008-ci ilin fevral-aprel aylarının müxtəlif tarixlərində Dağıstan Respublikasının Kızılyurt Rayon Məhkəməsi ərizəçilərin xeyrinə qərarlar qəbul etmişdir (məhkəmənin qərarına əsasən sosial xidmətlər tərəfindən ərizəçilərə müxtəlif məbləğlərin ödənilməsi təyin edilmişdir). Məhkəmə iclaslarında nümayəndələrin iştirak etməsinə baxmayaraq, sosial xidmətlər qəbul edildiyi gündən 10 gün müddətinə qüvvəyə minən məhkəmə qərarlarını mübahisələndirməmişlər. Buna baxmayaraq, 24.12.2008-ci ildə (Aslamxanovanın işində 21.01.2009-cu ildə) Dağıstan Respublikasının Ali Məhkəməsi şikayət vermək müddətini ötürmüş sosial xidmət tərəfindən ötürülmüş prosessual müddətin təmin edilməsinə dair ərizələri təmin etmiş (Aslamxanovanın işində 11.02.2009-cu ildə), 14.01.2009-cu ildə isə ərizəçilərin xeyrinə qəbul edilmiş qərarları ləğv etmişdir.

91. Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, sosial xidmətin dediklərinə əsasən birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən tətbiq olunmuş qanuvericiliyin öyrənilməsi üçün onlara bir neçə ay vaxt tələb olunmuşdur. Avropa Məhkəməsi bu cür davranış üçün hər hansı izah tapa bilmir, xüsusilə ərizəçilər tərəfindən qaldırılmış məhkəmə araşdırmasının heç bir mərhələsində sosial xidmətin məhkəmə iclasları və ya yekunda qəbul olunmuş məhkəmə qərarları barədə xəbərdar olmaması və ya həmin qərarlardan vaxtlı vaxtında şikayət vermək imkanının olmaması iddia olunmamışdır.

92. Avropa Məhkəməsi daha sonra qeyd edir ki, Dağıstan Respublikasının Ali Məhkəməsi ötürülmüş prosessual müddəti bərpa etmiş və şikayət müddəti bitdikdən sonra sosial xidmət tərəfindən verilmiş şikayətləri federal büdcənin maraqlarına toxunulduğu və hal-hazırda digər hüquq müdafiə vasitəsinin mövcud olmadığı üçün icraata qəbul etmişdir. Birinci əsasla bağlı Rusiya Federasiyasının Hökuməti daha sonra qeyd etmişdir ki, ödənilməli olan məbləğlər federal büdcədən alınmalı olduğundan məhkəmə araşdırmasına federal büdcənin baş meneceri cəlb olunmalı idi. Buna baxmayaraq, Avropa Məhkəməsinin fikrincə, ötürülmüş prosessual müddətin bərpa edilməsi və ərizəçilərin xeyrinə qəbul edilmiş qüvvəyə minmiş qərarların ləğv edilməsi nəticəsində hüquq müəyyənlik prinsipinin pozuntusuna haqq qazandırmaq üçün gətirilmiş heç bir əsas yetərli deyildi.

93. Federal büdcənin maraqlarına, xüsusilə federal büdcənin baş menecerinin ilkin məhkəmə araşdırmasına cəlb edilməməsinə gəldikdə Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, Hökumət, ərizəçilərə zərər vuraraq hər hansı nəticələrə nail olmaq üçün daxili təşkilatın mürrəkkəbliyinə əsaslanma bilməz

94. Sosial xidmətin sərəncamında digər hüquq müdafiə vasitəsinin mövcud olmamasına gəldikdə Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, mübahisəli qərarların qəbul edilməsi Rusiya Federasiyasında hüquq müdafiə vasitələrinin ümumi islahatları ilə üst-üstə düşdü. Həqiqətən, bu islahat yeni zəruri tələblər təqdim etdi, xüsusilə nəzarət qaydasında şikayət verməmişdən əvvəl sadə şikayət vermək imkanı yaratmışdır (Trapeznikov Rusiyaya qarşı, №№ 5623/09, 12460/09, 33656/09 и 20758/10, §15). Sosial xidmət şikayət vermədiyindən 2008-ci ilədək alternativ olan nəzarət qaydasında şikayət vermək hüququndan məhrum olmuşdur. Buna baxmayaraq sosial xidmət bu islahatın məhkəmə araşdırmasına dair başlanğıc təsirini öngörə bilirdi. Avropa Məhkəməsi bununla bağlı xatırladır ki, dövlət hakimiyyəti orqanı tərəfindən hər hansı nöqsan riski Hökumətin üzərinə düşməli, xüsusilə hər hansı şəxsi maraqlara toxunulmursa və heç bir nöqsan digər şəxsin maraqlarına xələl gətirmək şərti ilə aradan qaldırılmamalıdır.

95. Nəhayət, Avropa Məhkəməsi, Rusiya Federasiyası Hökumətinin ərizəçilərin xeyrinə qəbul edilmiş qanuni qüvvəyə minmiş yerli məhkəmə qərarlarının ləğv edilməsi, daha dəqiq desək qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarlarının nüfuzunun gözlənilməməsi ilə bağlı arqumentini nəzərə alır. Bu cür arqument ötürülmüş prosessual müddətin bərpa edilməsinin nəticəsi olaraq işin adi icraatda baxılması üçün əhəmiyyət kəsb etdiyi üçün ehtimal edilərsə Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, nə sosial mərkəz, nə də ki Dağıstan Respublikasının Ali Məhkəməsi bu arqumentin ərizəçilərin xeyrinə qərar qəbul edilməsi ilə yekunlaşan birinci instansiya məhkəməsi və ya qərarlar qanuni qüvvəyə minməmişdən əvvəl apellyasiya şikayətində

gətirilməməsinin səbəblərini izah edə bilmişlər. Avropa Məhkəməsi, sosial mərkəzin həmin dövrdə sosial ödənişlərin hesablaşma metodu ilə bağlı məsələni həll edən və həmin ödənişlər üzrə cavabdeh olan əvvəlki məhkəmə iclaslarından xəbərdar olmamasına şübhə ilə yanaşır. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, məhkəmə səhvlərini düzəltmək ehtiyacı qanuni səbəb ola bilsə də, bu ehtiyacı sərbəst şəkildə qane etmək düzgün deyil, və hökumət, hər halda, mümkün dərəcədə, şəxsin maraqları və ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsini təmin etmək arasında ədalətli balans saxlamalıdır (bax. yuxarıda qeyd olunmuş Avropa Məhkəməsinin “Bezrukovlar Rusiyaya qarşı” işi üzrə Qərarını, § 43, və orada gətirilmiş Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsini).

96. Yuxarıda qeyd olunanları nəzərə alaraq Avropa Məhkəməsi yalnız o nəticəyə gələ bilər ki, ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması və sosial xidmətlər tərəfindən şikayət vermək müddətinin ötürüldüyündən sonra verilmiş şikayətlərin qəbul olunması işin müəyyən hallarını nəzərə alaraq hüquqi müəyyənlik prinsipinə və ərizəçinin ədalətli məhkəmə araşdırılması hüququna zidd həyata keçirilmişdir.

97. Beləliklə, Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, hər ərizəçinin halında Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin pozuntusu baş vermişdir.

(b) 28480/13 və 28506/13 sayılı şikayətlər

98. 28480/13 və 28506/13 sayılı şikayətlərə gəldikdə, Məhkəmə qeyd edir ki, Maliyyə Nazirliyi ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması və müddətin pozulması ilə verilmiş kassasiya şikayətlərinin qəbulu haqqda bəyanatlarının əsaslandırmasında istifadə etdiyi səbəblər, hal hazırda cinayət işi üzrə istintaqın predmetini təşkil edən şikayət edilən qərarların qəbul olunması halları ilə birbaşa bağlıdır. Ondan əvvəl keçirilən inzibati araşdırma çoxsaylı nöqsanlar aşkar etmişdir, məsələn, tərəflərin bəzi prosessual sənədlər haqqda sistematik şəkildə xəbərdar olunmaması (yuxarıda qeyd olunmuş 28-ci bənd). Eyni zamanda, Məhkəmə Maliyyə Nazirliyinin həqiqətən də şikayət edilən icraatlar barədə məlumatının olub-olmaması, həmçinin, bu icraatlar zamanı onun maraqlarının lazımı qaydada təmsil olunub-olunmadığını mübahisələndirilməli deyil, çünki olunmadığı halda belə Məhkəməyə verilən tərəflərin mübahisələndirmədiyi sənədlərdən aydın olur ki, Nazirlik ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması haqqda ərizələrin və prosessual müddətin ötürülməsi ilə verilən kassasiya şikayətlərinin verilməsinə aid zəruri sürətlə hərəkət etmək öhdəliyini yerinə yetiməyib.

99. Məhkəmə yalnız müəyyən edə bilər ki, Maliyyə Nazirliyi mübahisələndirilən qərarların mövcudluğu haqqda 2011-ci ilin avqust ayından gec olmayaraq, tam sürətləri ona Rusiyanın Bütçə Məcəlləsinə

uyğun olaraq verilməli olan qərarları (yuxarıda qeyd olunan 17-ci bənd) icra edərək ödənişlər etməyə başlayanda bilib və ya ən azından bilməli idi (Avropa Məhkəməsinin “Qacıxanov və Saukov Rusiyaya qarşı” işi üzrə 31 yanvar 2012-ci il tarixli qərarı, şikayətlər №№ 10511/08 və 5866/09, bəndlər 13–14 və 25). Nazirliyin nə ötürülmüş prosessual müddətlərin bərpa olunması haqqda ərizənin ilk dəfə rədd olunması haqqda 2011-ci ilin iyun ayında qəbul olunmuş qərar, nə də onunla bağlı olan icraat haqqda heç nə bilmədiyini təxmin etsək belə, iş materiallarında və Hökumətin bəyanatlarında olan heç bir məlumat Nazirliyin nəyə görə ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması haqqda ikinci ərizənin verilməsindən əvvəl bir ildən çox, yəni 23 oktyabr 2012-ci il tarixinə qədər gözlədiyini izah edə bilmir. Məhkəmə hesab edir ki, Dövlətin maraqlarının lazımi qaydada mübahisəli iclaslar zamanı təmsil olunub-olunmamasından asılı olmayaraq, ona mübahisəli qərarların mövcudluğu haqqda məlumat alan kimi ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması haqqda ərizəni verərək zəruri, hətta müstəsna sürətin sübutunu gətirmək lazım idi, xüsusilə Hökumətin qeyd etdiyi kimi, önəmli dövlət maraqları cəlb olunmuşdursa. Bu arada, milli məhkəmələr ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması haqqda ərizələri təmin edərək, bu məqamı müzakirə etməmişlər. Başqa sözlə, onlar ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması haqqda ərizəni və prosessual müddətin ötürüldüyündən sonra kassasiya şikayətini verən şəxsin nə zaman mübahisələndirilən qərarların mövcudluğu haqqda bildiyini və, beləliklə, onun lazımi sürətlə hərəkət edib-etmədiyini haqqda sualı araşdırmayıblar. Konvensiya nöqtəyi nəzərdən, işin hallarına aid zamanda qüvvədə olan daxili qanunvericilikdə məhkəmələrin bunu etmək öhdəliyi haqqda hər hansı göstərişin olmadığı onları bu öhdəlikdən azad edə bilməz.

100. Yuxarıda göstərilənlərə əsasən Avropa Məhkəməsi hesab edir ki, ötürülmüş prosessual müddətin bərpa olunması və eyni zamanda şikayətləndirmə müddəti ötürülmüş şikayətlərin qəbul olunması hüquqi müəyyənlik prinsipini və ərizəçilərin ədalətli məhkəmə araşdırılması hüququnu pozmuşdur.

101. Beləliklə, Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin pozulması baş tutmuşdur.

III. KONVENSIYAYA DAİR 1 SAYLI PROTOKOLUN 1-Cİ MADDƏSİNİN EHTİMAL EDİLƏN POZUNTUSU

102. Ərizəçilərin hər biri eyni hallarla bağlı şəxsi mülkiyyətlərinə hörmət hüququnun pozulmasından şikayət edirdilər. Ərizəçilər Konvensiyaya dair 1 saylı Protokolun 1-ci maddəsinə istinad etmişlər və həmin maddədə aşağıdakıları nəzərdə tutur:

“Hər bir fiziki və hüquqi şəxs öz mülkiyyətindən dinc istifadə hüququna malikdir. Heç kəs, cəmiyyətin maraqları naminə, qanunla və beynəlxalq hüququn ümumi prinsipləri ilə nəzərdə tutulmuş şərtlər istisna olmaqla, öz mülkiyyətindən məhrum edilə bilməz...”.

103. Avropa Məhkəməsi Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinə əsasən etdiyi nəticədən o qərar gelir ki, ərizəçilərin Konvensiyaya dair 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsi ilə bağlı verdiyi şikayət əsassızdır və onun baxılması üçün zəruri olan səbəblər yoxdur (bax. 26 aprel 2016-cı il tarixli, 8602/09 sayılı “S.S. Britənik Vyorld S.R.L.” Şirkəti Rumıniyaya qarşı” işi üzrə Avropa Məhkəməsinin Qərarı, § 50 (S.C. Britanic World S.R.L. v. Romania), 16 sentyabr 2014-cü il tarixli, 19037/07 sayılı “Rozalia Avram Rumıniyaya qarşı” işi üzrə Avropa Məhkəməsinin Qərarı, § 46 (Rozalia Avram v. Romania), 22251/08 sayılı “Boçan Ukraynaya qarşı (№ 2)” işi üzrə Avropa Məhkəməsinin Böyük Palatasının Qərarı, § 68 (Bochan v. Ukraine) (№ 2), yuxarıda qeyd olunmuş “Trapeznikov və digərləri Rusiyaya qarşı” işi üzrə Avropa Məhkəməsinin Qərarı, § 41 və 17 aprel 2014-cü il tarixli, 26216/07 sayılı “Lyubov Stetsenko Rusiyaya qarşı” işi üzrə Avropa Məhkəməsinin Qərarı, § 92 (Lyubov Stetsenko v. Russia).

IV. KONVENSIYANIN 41-Cİ MADDƏSİNİN TƏTBİQİ

104. Konvensiyanın 41-ci maddəsində aşağıdakılar deyilir:

“Əgər Məhkəmə Konvensiyanın və ona dair Protokolların müddələrinin pozulduğunu, lakin Razılığa gələn Yüksək Tərəfin daxili hüququnun yalnız bu pozuntunun nəticələrinin qismən aradan qaldırılmasına imkan verdiyini müəyyən edirsə, Məhkəmə zəruri halda, zərərçəkən tərəfə əvəzin ədalətli ödənilməsini təyin edir”.

A. ZƏRƏR

105. Maddi zərərin kompensasiyası kimi ərizəçilər 35400-dən 233500 avroya kimi olan müxtəlif məbləğlər tələb etmişlər. Bundan başqa, mənəvi zərərin kompensasiyası kimi, ərizəçilərin hər biri 3000 avro tələb etmişdir, ərizəçi Kerefovdan 5000 avro məbləğində kompensasiya tələb etmişdir.

106. Rusiya Hökuməti bu tələblərə etiraz edib.

107. Avropa Məhkəməsi xatırladır ki, o, mülki münasibətlərin müəyyənliyinin qəsd edilmə ilə bağlı Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin pozuntusunu aşkar etmişdir. Ərizəçilərin maddi ziyana görə kompensasiyanın ödənilməsi haqqda tələblərinə gəlincə, aşkar olunmuş pozuntu ilə təxminən edilən maddi ziyan arasında səbəbli əlaqə görmür və bu tələbləri rədd edir. Bundan əlavə, Avropa Məhkəməsi hesab edir ki,

Konvensiya pozuntusunun aşkar olunmasının özü ərizəçilərin çəkə biləcəyi hər hansı mənəvi ziyana görə kifayət qədər ədalətli kompensasiyadır.

B. MƏHKƏMƏ XƏRCLƏRİ

108. 28480/13 və 28506/13 sayılı şikayətlərə gəldikdə, ərizəçilər onların işlərində və şikayətləri hələ də Avropa Məhkəməsinin baxışında olan digər on ərizəçinin işində nümayəndələrin rüsumlarına və xərclərinə uyğun miqdar - 2.969.25 avro məbləğin ödənilməsini tələb edirdilər.

109. Rusiya hakimiyyəti ərizəçilər tərəfindən öz iddialarını dəstəkləmək üçün heç bir təsdiqedicə sənədin təqdim etmədiyini qeyd edərək bu məbləğə etiraz etmişdir.

110. Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsinə görə, ərizəçi öz xərclərinin kompensasiyasını yalnız onların faktiki olaraq çəkildiyi, lazımlı və ağlabatan ölçüdə olduqlarını sübut etdiyi halda almaq hüququna malikdir. Hazırkı halda Məhkəmə ona təqdim olunmuş sənədləri və aşkar olunmuş pozuntuları nəzərə alaraq xərclərin kompensasiyası haqqda tələbi rədd edir.

Yuxarıda göstərilənlərə əsasən, məhkəmə yekdilliklə:

- 1) şikayətləri bir icraatda baxılması məqsədi ilə birləşdirmək qərarına gəldi;
- 2) əhəmiyyətli ziyanın olmadığı üçün 36054/09, 45415/09 və 50333/09 sayılı şikayətləri qəbul edilməz elan etdi;
- 3) hökumətin 28480/13 və 28506/13 sayılı şikayətlərin yolverilməz olduğu haqqda etirazlarını rədd etdi;
- 4) 33636/09, 34493/09, 35940/09, 37441/09, 38237/09, 28480/13 və 28506/13 sayılı şikayətlərin baxılmaya qəbul oluna bilən elan etdi;
- 5) Konvensiyanın 6-cı maddəsinin 1-ci bəndinin pozulduğunu qəbul etdi;
- 6) şikayətin Konvensiyaya dair 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin pozuntusuna aid hissədə baxılmaması barədə qərar verdi;
- 7) Konvensiya pozuntusunun aşkar olunmasının özü ərizəçilərin çəkə biləcəyi hər hansı mənəvi ziyana görə kifayət qədər ədalətli kompensasiya olduğunu qəbul etdi;
- 8) ərizəçilərin ədalətli kompensasiya haqqında olan tələblərinin qalan hissəsini rədd etdi.

Fransız dilində tərtib edilmiş, qərar haqqında bildiriş Məhkəmə Nizamnaməsinin 77-ci maddəsinin 2 və 3-cü bəndlərinə uyğun olaraq 28 mart 2017-ci il tarixində yazılı şəkildə göndərildi.

Stephen Phillips
Yaderblom

Helena

Məhkəmə
Bölməsinin
Katibi

Məhkəmə
Palatasının
Sədri